

Türkiye ve Dünyada Etik Kurullar

Prof.Dr.Şevket RUACAN*

* Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Patoloji ABD, ANKARA

Son yıllarda tıpta giderek önem kazanan etik sorunlar bu sorunlarda yön gösterecek kuruluşlara olan ilginin de artmasına neden olmuştur. Bu gereksinime yanıt verebilmek için değişik ülkelerde değişik amaç ve yapıda etik kurullar oluşturulmuştur. Bunlar arasında kurumların kurduğu yerel kurullar, meslek kuruluşlarının kurduğu etik kurullar ve ulusal etik kurullar sayılabilir. Bunlardan bazıları araştırmaların etik bakımdan denetlenmesini amaçlarken diğerleri güncel klinik sorunlara yanıt vermekle görevli olabilirler. Yapı bakımından da etik kurullar tümüyle profesyonellerden kurulu olabileceği gibi, kısmen toplumun çeşitli kesimlerini içeren meslek dışı bir alan da etik kurulların yetki ve sorumluluklarının sınırlarıdır. Genellikle araştırma ve etik kurulları daha geniş yetkilere sahip iken, klinik etik kurullara daha çok yön gösterici ve yöntem denetleyici sorumluluklar verilmektedir.

Etik kurulların çeşitli ülkelerdeki tarihçesi çok eskiye dayanmamaktadır. 1966 yılından sonra ilk araştırma etik kurulları kurulmaya başlanmıştır. 1970'lerde A.B.D.'nde büyük yankılar uyandıran Quinlan olayı ve arkasından kurulan Başkanın Komisyonu bu yönde atılan en önemli adımlar olmuştur. 1992 yılında yapılan bir araştırmaya göre A.B.D.'ndeki hastanelerin %51'inde etik kurullar bulunmaktadır. Japonya'da tümüyle gönüllü nitelikte ve sadece tıp fakültelerinde kurulu etik kurullar görev yapmaktadır. Avrupa ülkelerinin çoğunda değişik yapı ve özellikle etik kurullar bulunmaktadır.

Türkiye'de etik kurullar 1980'li yıllarda gündeme gelmiştir. Fakültelerin kurduğu etik kurullardan sonra Sağlık Bakanlığı'nın özel amaçlı bir etik kurul (zakkum olayı nedeniyle) kurduğu görülmektedir. 1993 yılında ise Bakanlık ilaç araştırmaları için yerel ve merkezi etik kurullar kurulmasını öngören bir yönetmelik çıkarmıştır. Bu kurullar tümüyle profesyonel üyelerden oluşmakta ve yetki alanları ilaç araştırmaları ile sınırlı bulunmaktadır.

Etik kurullarının yaygınlaşması ile birlikte bu kurulların amaçları, yetkileri ve yeterlilikleri ile ilgili tar-

tışmalar da ortaya çıkmıştır. Özellikle klinik etik kurullarda ortak bir yapı olmayışı, çalışma kurallarının iyi belirlenemeyişi, kaliteyi ölçmenin zorlukları gibi hususlar sorun yaratmıştır. Bu sorunları gözönüne alan Amerikan Tıp Birliği (AMA) bu konuda bazı önerileri sürmek zorunda kalmıştır. Etik kurulların gönüllü nitelikte ve eğitim-öneri verme amacına yönelik olması; hasta ile hekim ilişkisine girmemesi ve hekimin primer sorumluluğuna etki etmemesinin gerektiği belirtilmiştir.

Sonuç olarak, tüm kuruluş yetersizliklerine karşın, etik kurulların hasta bakımında önemli bir yer alabilecekleri anlaşılmaktadır. Etik kurullar sorunların tartışılması için multidisipliner bir forum oluşturabilirler. Sıkıntı içindeki sağlık çalışanlarına hasta bakımı ile ilgili zor sorunları açığa koyma ve analiz etme fırsatı verebilirler. Sağlık çalışanı, hasta ve ailesi için seçenekler sunabilirler. Bu amaçlarla iyi tasarlanmış ve yerinde kullanılan etik kurulların hasta ve toplum için yararlı olabileceği açıktır.

KAYNAKLAR

1. American College of Physicians Ethics Manual Part 1. Ann Intern Med 1989; 111:245-52.
2. Ibid. Part 2, 327-35.
3. American College of Physicians Ethics Manual. 3rd ed. Ann Intern Med 1992; 117:947-60.
4. Moodie PCE, Marshall T, Guidelines for local research ethics committees. BMJ 1992; 304:1293-5.
5. Fleetwood J, Unger SS. Institutional ethics committees and the shield of immunity. Ann Intern Med 1994; 120:320-5.
6. Fletcher JC, Hoffman DE. Ethics committees: Time to experiment with standards. Ann Intern Med 1994; 120:335-8.
7. Bernat J. Ethical aspects of withdrawing treatment from patients with severe brain damage. In: Allan H Ropper, ed. Neurological and Neurosurgical Intensive Care. 3rd ed. New York: Raven Press, 1993:481-90.